

Jana Nechutová – Dana Stehlíková:
Stručné dějiny latinské literatury středověku
Praha, Arista & Baset 2013 (Historické úvody ke kapitolám: Jan Kalivoda)

Arista a Baset nepatří k nejznámějším českým nakladatelstvím. Nicméně právě ona společně převzala (od nakladatelství Svoboda) velmi náročnou, ale nadmíru záslužnou štafetu vydávání velkolepé řady českých překladů děl antických autorů Antická knihovna a na svém kontě dnes mají již také několik svazků „doprovodné řady“, totiž studií českých odborníků, které řeckou a římskou tematiku nahlízejí teoreticky. K těmto monografiím (které se většinou svým zpracováním – tím, že se snaží balancovat na hranici mezi vědeckým a populárně-naučným diskurzem – snaží vyjít vstříc i laickým čtenářům) se v loňském roce přiřadila kniha zahrnující období pozdější, avšak na antiku přímo navazující – *Stručné dějiny latinské literatury středověku*.

Autorkami svazku jsou dvě zkušené klasické filoložky se specializací na latinskou medievistiku: renomovaná profesorka Ústavu klasických studií brněnské filozofické fakulty Jana Nechutová a její žákyně a fakultní kolegyně Dana Stehlíková. Název je v jistém úhlu pohledu výstižný – v porovnání s rozsáhlými, podrobnými příručkami z prostředí velkých evropských národů (jedna z nich, práce italského kolektivu pod vedením Claudia Leonardiho, by ostatně měla zanedlouho vyjít v českém překladu, a naše autorky na ni ve své knize také upozorňují!) jde vskutku o dějiny „stručné“. Kniha má nicméně přece jen rozsah 300 stran a strukturou i obsahově nejde o pouhý zběžný přehled. Jak autorky výslovně přiznávají (s. 9), zvolily tento název úmyslně proto, aby u znalých vyvolal reminiscenci na proslulé učební texty významného klasického filologa 20. století Ferdinanda Stiebitze (*Stručné dějiny řecké literatury* a *Stručné dějiny římské literatury*), které byly kdysi používány na klasických gymnáziích a potom (až do doby zcela nedávné) jako základní učebnice dějin literatury na klasickofilologických oborech.² A Stiebitzovými příručkami se kniha skutečně inspirovala jak po stránce zvoleného rozsahu, tak do jisté míry i co do struktury a formálního rozvržení. Po vstupní kapitole podávající všeobecné historické a metodologické uvedení do oboru („Středolatinští literatury: pojem, cíle a metody studia“, s. 9–18) následuje sedm hlavních kapitol řazených chronologicky, přičemž časový záběr publikace je vymezen zhruba 5.–13. stoletím („Zrod latinské křesťanské literatury: období latinské patristiky“, s. 19–36; „6.–8. století: přechodné období“, s. 37–75; „Období tzv. karolinské renesance“, s. 76–108; „10. století: věk legend a dějepisu“, s. 109–124; „11. století: stříbrný věk středolatinští literatury“, s. 125–155; „12. století: na vrcholu středolatinští literatury“, s. 156–233; „Učené 13. století“, s. 234–298). Každá z kapitol je uvedena oddílem „historický kontext“ (tyto historické vstupy mají vlastního autora, pražského latinského medievistu Jana Kalivodu). Další členění do subkapitol je v zásadě v širokém smyslu žánrové (např.: teologická próza, hagiografie a historiografie, duchovní tvorba, epické básnictví, dramatická tvorba), někdy jsou v zájmu přehlednosti uplatněna další doplňující kritéria, jako je vymezení podle místa či podle společenského zařazení autorů (pro 6.–8. století: Galie a tzv. germánské kmeny, Hispánie, Britské ostrovy; pro karolinskou renesanci: literatura dvorských okruhů, klášterní tvorba). Subkapitoly obsahují úsporné,

ale postačující výklady, hutné medailony autorů, občas osvěžující ilustrující textové ukázky (volbu předkládat tyto texty současně v latinském originále i českém překladu považuji za pedagogicky velmi šťastnou – poslouží totiž pohodlně všem kategoriím čtenářů: filologům, lidem znalým latiny pouze v míře nedokonalé i zájemcům, kteří originální jazyk neovládají vůbec), v závěru jednotlivých pasáží jsou pak uváděny údaje o edicích a existujících českých překladech,³ případně odkazy na další odbornou literaturu pro potřeby detailnějšího studia. Při záběru příručky (celá evropská latinsky psaná středověká literatura) není divu, že z českých spisovatelů zde má samostatný velký medailon jen Kosmas Pražský (s. 187–188), autorky však český kontext rozhodně neopomíjejí: zmiňují např. Kosmovy pokračovatele (s. 188), legendy o českých světcích z 10. století včetně Kristiána (s. 118), „české souvislosti“ se objevují také třeba ve výkladech o duchovním dramatu 12. století (s. 176; v poznámce se odkazuje na Svatojiřské officium), o Jáchymovi z Fiore (s. 199; v poznámce je zmíněna joachimismu příbuzná eschatologická koncepce Matěje z Janova) či o skladbě *De vetula* (s. 295; odkazuje se na citáty u Jana Husa).

Knihu uzavírající stručný epilog (s. 299–300) zasvětily autorky letmému výhledu do charakteristik následujícího období (14. a 15. století), zejména s cílem osvětlit čtenářům, proč svůj výklad zakončily přibližně rokem 1300 (ačkoli zakořeněné „tradiční“ pojetí i někteří moderní autoři řadí do středověké literatury ještě tvorbu dalších sto až sto padesáti let). Shrnující vyznění jejich argumentace (jemuž se dá celkem bez pochybování přitakat) je toto: „století čtrnácté, a tím spíše patnácté jakožto období pozdního středověku jsou i v literární kultuře již stoletími přechodu od středověku k renesančnímu humanismu, nebo, poněkud jinak vyjádřeno, k ranému novověku“ (s. 301). Zcela na konci publikace je umístěn pro uživatele důležitý rejstřík jmen středolatiných autorů a anonymních děl (s. 302–313). Příručka Jany Nechutové a Dany Stehlíkové bude jistě velmi dobře sloužit recipientům, pro něž byla primárně určena (odborníkům a hlavně studentům z oborů klasické filologie, medievistiky či pomocných věd historických). Doufám, že ji budou běžně užívat také teologové a církevní historici, a věřím, že se do ní začtou i mnozí laičtí zájemci o středověkou kulturu.

Josef Bartoň

POZNÁMKY:

- 1/ Kniha je v edičním plánu nakladatelství na letošní rok: CLAUDIO LEONARDI A KOL.: *Středověká latinská literatura (6.–15. století)*. Praha, Academia 2014.
- 2/ Stiebitzovy učebnice vyšly poprvé v letech 1936 („řecký Stiebitz“) a 1938 („římský Stiebitz“) a byly potom vícekrát reprintovány, naposledy ještě v 90. letech 20. století.
- 3/ Edice a vydání českých překladů jsou uváděny v zásadě jen z nejnovejší doby (avšak včetně nových přetisků edicí starších), jak upozorňují autorky (s. 14), „až na výjimky pouze v případě, že je Slovník latinských spisovatelů nezmiňuje“ – při rozsahu příručky je odkaz na tento (běžně dostupný) slovník zcela pochopitelný.